
ПАНДЕМИЧНИ КОВИД-19 РЕФЛЕКЦИИ ВЪРХУ СТРЕС-ТЕСТВАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНДУСТРИИ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН

Кайрат Болатович Койшибеков
Бургаски свободен университет

PANDEMIC COVID-19 REFLECTIONS ON THE STRESS- TESTING OF FINANCIAL INDUSTRIES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Kairat Bolatovich Koishibekov
Burgas Free University

Резюме: Авторът конкретизира някои по-важни антипандемични мерки на казахстанското правителство. Той разглежда отражението на пандемията, свързана с Ковид-19 върху финансовата индустрия на Република Казахстан. Акцентира се върху приложението на комбинирания подход „top-down” – „bottom-up” при стрес тестване на 14 финансово-кредитни институции за оценка на качеството на активите. Някои по-важни резултати от пандемичното стрес тестване са изложени в приложените диаграми с номера 4, 5 и 6. Накрая се очертават няколко извода, до които достига авторът.

Ключови думи: антициклични мерки, пруденциално регулиране, влошена икономическа среда, „слабо тенге”, пандемичен стрес-тест, макропруденциална диагностика.

JEL кодове: G2, G21, G32

Abstract: The author specifies some major anti-pandemic measures of the Kazakh government. It examines the impact of the Covid-19 pandemic on the financial industry of the Republic of Kazakhstan. The emphasis is placed on the application of the combined approach „top-down“ – „bottom-up“ in the stress testing of 14 financial institutions to assess the quality of assets. Several vital results from the pandemic stress testing are presented in the attached diagrams with numbers 4, 5 and 6. At the end have been outlined a few of the author’s conclusions.

Key words: countercyclical measures, prudential regulation, deteriorating economic environment, „weak tengge”, pandemic stress-test, macroprudential diagnostics.

JEL codes: G2, G21, G32

І част

Пандемия от коронавирус КОВИД-19 повлия повсеместно на целия спектър на глобалния общественно-икономическия живот. В резултат на това световната икономика е засегната от невиджано силен пандемичен шок, който засили рисковете пред икономическата активност. Нейният спад и неравномерната ѝ динамика са пряка последица от наложилите се негативни рефлексии. Възникналата ситуация подсказва, че са необходими нови парадигми на развитието, включително и при финансовата индустрия. От друга гледна точка, значителен акцент се постави върху начина, по който пандемията е ускорила навлизането на новите цифрови технологии, дигитализацията на обществения живот и ефективното функциониране на финансовите системи. Правителствата на държавите и икономическите общности по света реагираха по-

Съвременни управленски практики XI – БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

различен начин с нееднакъв успех. В този контекст обект на научно изследване и адекватен коментар са елементите на пандемичните стрес-сценарии като анти-пандемични мерки, области на отражение, устойчиви симулационните модели на приложение и макропруденциална диагностика. Особено внимание е отделено на анализа на резултатите от проведеното първо в новата обстановка стрес-тестиране на финансовите институции в република Казахстан.

Във връзка с оповестяването на здравния статус на пандемия от Световната здравна организация за разпространението на КОВИД-19, президентът на Република Казахстан издаде Указ No. 285 „За въвеждане на извънредно положение в Република Казахстан” от 15 март 2020 г. В съответствие с постановлението в страната се въведе извънредна социално-икономическа обстановка, която установява строга карантина в големите градове. [1, pp. 6-9]

Ситуацията на казахстанския финансов пазар през изминалата и първото шестмесечие на настоящата 2021 година отразява глобалната пазарна реакция на разпространението на пандемията на коронавируса, негативните тенденции на световните финансови пазари и нестабилността във волатилността на обменния валутен курс „щатски долар – казахстанско тенге”. За да подпомогне населението и бизнеса по време на тази обстановка казахстанското правителство приложи редица анти-пандемични мерки, които биха могли да се групират в следния ред:

а) антициклични мерки за пруденциално регулиране, насочени към предотвратяване на спада в кредитирането на бизнеса, намаляване на натиска върху капитала и ликвидността на банки, застрахователни организации и участници на пазара на ценни книжа, наричани още сектори на финансовата индустрия;

б) удължени срокове за подаване на периодични регулаторни и финансови отчети, които трябва да се представят от субектите на финансовия сектор;

в) специална програма за концесионно кредитиране на малки и средни предприятия. За изпълнението на тази програма бяха отделени над 600 милиарда тенге, вкл. и за индивидуални предприемачи. Механизмът за подкрепа на бизнеса се реализира чрез предоставяне концесионни заеми за попълване на оборотни средства, индивидуални предприемачи, засегнати от въвеждането на извънредното положение за срок до 12 месеца при ставка не повече от 8% годишно;

г) плащанията по заеми за 90 дни за физически лица, индивидуални предприемачи, малък и среден бизнес са спрени;

д) забрана за начисляване на глоби и неустойки по заеми, събиране на всякакви комисионни за регистрация на отсрочка;

е) забрана за начисляване на лихви по необезпечени заеми със закъснение от повече от 90 дни;

ж) премахване на ограничителните мерки за спазване на изискванията на държавните органи по приходите и съдебните изпълнители по банкови сметки, по които се получават социални плащания;

з) специален механизъм за дистанционно откриване на банкова сметка и доставка на банкова карта за населението за получаване на социална помощ от държавата;

и) системни проверки на финансови организации за съответствие на системите за вътрешен контрол с националното законодателство за борба с легализацията на доходи от престъпления и финансирането на тероризма. В този споделен аспект финансово-счетоводният одит обхваща 3215 теми по сектори на финансовата индустрия:

- банки – 27;
- небанкови организации – 6;

- професионални участници на пазара на ценни книжа – 25;
- застрахователни организации – 27;
- застрахователни брокери – 13;
- микрофинансови организации – 211;
- заложни къщи – 2220;
- кредитни партньорства – 686. [2, сс. 4-5]

Въздействието на несигурността на световните пазари върху икономиката на република Казахстан, прогнозите за инфлацията, търговския баланс и ситуацията във финансовата индустрия дават отражение върху възприетите ограничителни мерки. Те в редица случаи оказват отрицателно въздействие върху деловия климат в страната под формата на:

- частично или пълно спиране на определени видове дейности (или ограничаване на обхвата на деловите отношения);
- проблеми с доставката на продукти и суровини;
- ограничения или прекратяване на работата на персонала;
- намаляване на продажбите и обезценяване на доходите;
- затваряне на производства, магазини, офиси и други бизнес съоръжения;
- проблеми с привличането на финансиране, кредитиране и други.

Анализаторите отбелязват и друг отрицателен фактор – спадът в цените на петрола, който има неблагоприятни икономически последици. При тези обстоятелства компаниите е разумно да разгледат въздействието на пандемичната ситуацията върху оценката на техните активи, а именно:

- ✓ обезценка на нефинансови активи (включително репутация);
- ✓ оценка на резервите;
- ✓ условия на договаряне;
- ✓ оценка върху резерви за очаквани кредитни загуби;
- ✓ преоценка на счетоводни активи по определена справедливата стойност. [1]

Пандемичната ситуация, свързана с КОВИД-19 се простира върху финансовата индустрия на република Казахстан. Необходимо е да се отчете, че Казахстан е отворена икономика и неговото развитие е свързано с динамиката на световната икономика. Ако се реализира риска от повторно разпространение на коронавируса в света, глобалното търсене на стоки ще намалее, което ще доведе до спад в цените, включително и на суровините. Това от своя страна ще доведе до намаляване на потока от приходи от износ в чуждестранна валута към страните, които изнасят петрол, включително Казахстан. Намаляването на плащанията за износ за страната носи риск от натиск за обезценяване на обменния курс на националната валута и съответен риск от ускоряване на инфлационните процеси.

В този сложен контекст, най-важните области на това отражение могат да се конкретизират до:

(i) неблагоприятна икономическа среда

Тя оказва натиск върху банковия сектор, който се проявява предимно под формата на увеличаване на кредитния риск на кредитополучателите. Поради влошеното финансово състояние на някои кредитополучатели, рискът от неизпълнение на предварително издадени заеми се увеличава. Това се отразява негативно на резултатите на кредитните институции, влияе върху качеството на активите и печалбите на финансово-кредитните институции. От началото на март до началото на юли общото ниво на необслужваните заеми в банковата система се увеличава от 8,4% на 9,0% (133

Съвременни управленски практики XI – БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

млрд. тенге), а нетната печалба през второто тримесечие намалява наполовина (124,8 млрд. тенге), срещу 248,7 млрд. тенге през първото тримесечие).

Агенцията за финансов мониторинг на република Казахстан смята, че поради лошата икономическа ситуация и спада в доходите на домакинствата, банките са принудени да обръщат повече внимание на оценката на риска като затягат изискванията към кредитополучателите при отпускане на заеми. В резултат на това през второто тримесечие на 2021 г. броят на отпуснатите заеми е намалял с 8,8% в сравнение с първото тримесечие.

(ii) общ дълг на казахстанците към банки от второ ниво

Според аналитичния портал Finprom към началото на юли 2020 г. общият дълг на казахстанците към банки от второ ниво възлиза на 14,99 трилиона тенге. Това е с 0,5% по-малко от месец по-рано, но с 9,9% повече в сравнение със същия период на 2019 г. Въпреки това през юни делът на просрочените заеми над 90 дни намалява с 5,1%.¹

По време на пандемията редица банки успяха да увеличат портфейла си от заеми и да намалат дела на заемите с просрочие за 90 дни както следва:

✓ *дълг на казахстанците към Банка РБК* – се е увеличил с 4,5% (+20 млрд. Тенге), а делът на просрочените заеми за повече от 90 дни е намалял с 14,9%;

✓ *дълг към Bank Center Credit* – увеличение от 4% (+44,9 млрд. Тенге), а делът на просрочените кредити за повече от 90 дни е намалял с 1,8%;

✓ *дълг към Kaspi bank* – нарастване от 0,4% (+6 млрд. Тенге), а делът на просрочените кредити за повече от 90 дни е намалял с 0,3%. [3]

(iii) антикризисни програми с безпрецедентен мащаб

Според асоциацията на финансистите на Казахстан, то адекватно включва увеличаване на държавното финансиране в подкрепа на реалния сектор на икономиката и заетостта на населението, съчетано с пакети от временни пруденциални мерки, насочени към разширяване на кредитирането. Значителният резерв на ликвидност в система (около 46% от активите) ще възпрепятства промени в лихвения процент. В допълнение към високата ликвидност (настоящият коефициент на ликвидност k_4 средно за системата е 146%, при национален стандарт 30%). Коефициентите на адекватност на собствения капитал ($k_1 = 20,4\%$, $k_2 = 25,8\%$) с марж, който надвишава установените регулаторни стандарти ($k_1 = 7,5\%$ и $k_2 = 10\%$).

(iv) намалени оценки на очакваното увеличение на цените

Сред респондентите, отбелязали повишаването на цените, средната оценка на очакваната инфлация през хоризонта от една година [1] намалява до 16,6% (август 2020 г. - 17,7%), а възприетата инфлация до 18,1% (20,7%). [2] През септември 2020 г. делът на респондентите, които отбелязват по-бързо покачване на цените през последните 12 месеца, спадна до 62% (през август 65%). При оценка на динамиката на цените през последния месец делът на респондентите, отбелязали много висок ръст на цените е спаднал до 38% (през юли с 49%, през август с 41%). [4]

Предположенията за предстоящия темп на инфлация в бъдеще оказват влияние върху стопанските дейности и финансовото поведение на населението. Нивото на инфлационните очаквания зависи от борсовия оборот, търсенето и предлагането на търговските площадки, промените в обменния курс, търсенето на пари в чуждестранна валута, равнищата на безработица и други фактори.

---

¹ Finprom предоставя аналитични и информационни материали за пазарите и индустриите на Република Казахстан. *Повече подробности:* <https://almaty.cataloxy-kz.ru/firms/finprom.kz.htm> [Accessed 8th July 2021]

(v) роля на петролната и газова индустрия

Експертните прогнози отчитат, че основният удар се понася върху петролната и газовата индустрия. Цените на борсовите пазари показват най-силния спад от 90^{те} години насам. Въздействието на това събитие не би могло да заобиколи икономиката на Казахстан, където около 15% от БВП се формира от петролния и газов сектор (според рейтинговата агенция Standard & Poor's). Новата реалност влияе силно на индустрията като големите играчи трябва да оптимизират персонала на своите офиси. В този контекст водещата газово-петролна компания АО НК “КазМунайГаз” е принудена да отложи първоначалното публично предлагане на акции на частни корпорации при нова емисия на акции. [5]

Цените на петрола се формират в рамките на базовия сценарий на Националната банка – средно около 40 щатски долара за барел до края на годината. В същото време цената в някои периоди пада под базовия сценарий.

(vi) отрицателен принос за динамиката на brutния вътрешен продукт

Това основно се дължи на продължаващата отрицателна динамика на минната промишленост и транспорта. През септември спадът в минната индустрия продължи и възлезе на 7,7%, в резултат на спад в производството на нефт и газов кондензат. Транспортните услуги намаляват с 23,1%.

Дъното на спада на инвестиционната активност, която намалява от март тази година, падна в периода на тежкия локдаун. През септември има възстановяване на инвестициите до положителни нива. Годишният растеж до септември 2019 г. възлиза на 2,3% (от началото на годината спадът е 4,9%). [6]

(vii) туризмът пред ситуация на „шах - мат”

Избухването на COVID-19 „осакати” туристическата индустрия по целия свят. Все още не е възможно да се направи пълна оценка на въздействието на пандемията върху казахстанската туристическа индустрия.

Туристическият пазар на Казахстан се състои от хиляди компании. Първо, това са туроператори, които формират туристически продукти и чартърни полети, но нямат право да продават своите продукти на крайни потребители. На второ място, това са туристически агенти, които продават продукти на туроператори и предоставят допълнителни услуги на физически лица и фирми.

Около 98% от потвърдените пътувания и дейности са отменени от клиенти. Само от индийския пазар са отменени около 40 групи, които планираха да дойдат в Казахстан до края на август. Засегнати са не само туристическите компании, но и авиокомпаниите, хотели, ресторанти, магазини и други частни бизнеси, обслужващи туристическия поток. [5]

(vii) слаба национална валута – тъй нар. „Weak tenge” (слабо тенге)

Под въздействието на външни фактори обменният курс на казахстанското тенге през октомври отслабна с 0,2% от 431,81 на 432,66 тенге за щатски долар. Нарастването на волатилността и отслабването на националната валута са придружени от нарастване на доларизацията на депозитите. Делът на депозитите в чуждестранна валута нараства от 39,5% през юли до 40,9% през септември. На практика на паричния пазар има излишък на ликвидност. На фона на стимулиране на паричните условия, както и облекчаване на карантинните мерки се наблюдава обрат в тенденцията за забавяне на растежа на кредитните ресурси за икономиката. Ускорение като векторна величина се наблюдава през август с 7,3%, а през септември е налице лек спад от 7,1% [7]

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

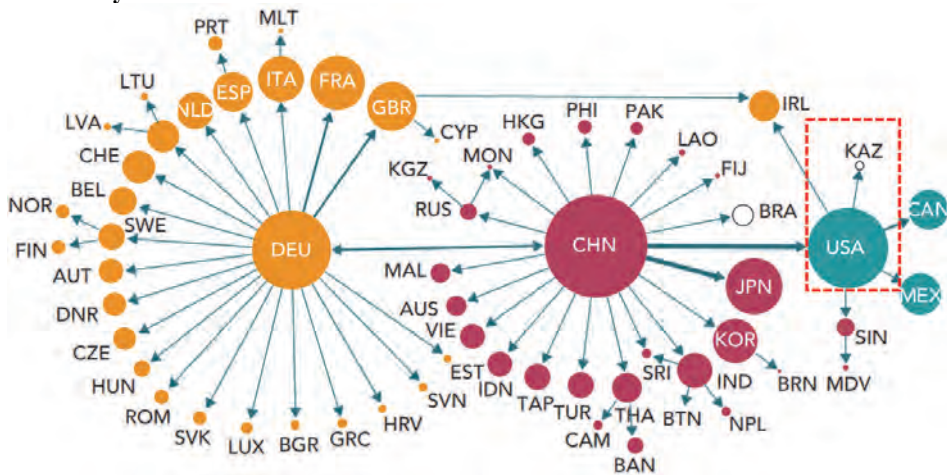
(viii) участие в глобалните вериги за създаване на добавена стойност

Ако вземем предвид центровете за предлагане на търговия с добавена стойност в различни мрежи на съвкупно ниво, то се откроява една ярко изразена тенденция – глобалните центрове за търговия на добавена стойност са концентрирани около Съединените американски щати, Китай и Европа (предимно Германия). Република Казахстан фигурира отстрана и изостава при формирането на тези процеси. Тя е вплетена в центрове за търгуване с добавена стойност в мрежи на съвкупно ниво при:

- *традиционни търговски мрежи* – Руската федерация извършва внос на добавена стойност от Кипър, Литва, Естония и износ-внос от Република Казахстан; [8, p. 27]
- *прости търговски мрежи на GVC (англ. global value chains)* – внос на Кипър, Литва, Казахстан и износ на Китай;
- *сложни търговски мрежи на GVC (сектор на услугите)* – внос на GVC от Съединените американски щати. Германия е вплетена с Руската федерация, а тя свой ред предлага съответно на Казахстан, Литва, Латвия, Кипър и Киргизстан [Виж Фигура 1]

Фигура 1.

Търговски центрове за търговия с добавена стойност в различни мрежи на съвкупно ниво

Източник: Dimov, S. Hr. Russian digital industry in global value chains. See: Kreidenko, T. F. and author team (2021) PROBLEMS AND PROSPECTS OF A NEW PARADIGM IN RUSSIAN INDUSTRY AND WORLD ECONOMY. [9, p.176]

Пандемичните стрес-сценарии на финансовите институции в република Казахстан отчитат следните най-важни макроикономически показатели:

Брутен вътрешен продукт

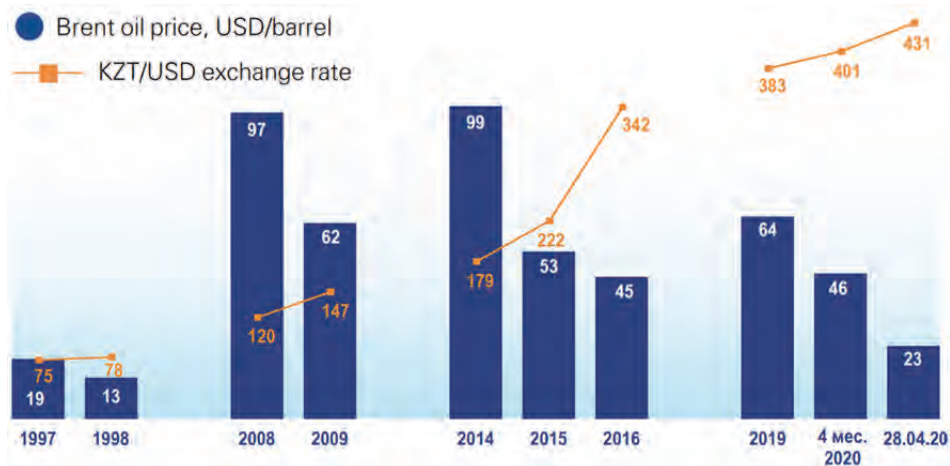
Според прогнозата на Международния валутен фонд спадът на БВП в Казахстан, в реално изражение е (-2,5%) срещу ръст на агрегатния продукт през 2019 г. в размер на 4,5%. Брутният вътрешен продукт на Казахстан демонстрира отрицателна динамика за първи път след кризите, причинени от разпадането на Съветския съюз през 1991 г. (криза от 1991-1996 г.), както и кризата с азиатските тигри и руската криза от 1997-1998 г.

Диаграма 1.**Динамика на реалния БВП на Казахстан (период 1993-2020 г.)**

Източник: [10, p. 3]

Цени на петрола и обменния курс на тенге

Разпространението на развитието на КОВИД-19 върху страните от ОПЕК (англ. Organization of the Petroleum Exporting Countries, ОПЕК) оказва значително влияние върху цените на петрола и обменния курс на националните валути. Според оценките на Международната енергийна агенция, глобалното търсене на петрол през 2020 г. намалява поради разпространението на пандемията с 9,3 мил. барела на ден (9%). През април търсенето намаля с 29 мил. барела на ден, т.е. до най-ниското ниво от 1995 г. насам.

Диаграма 2.**Динамика на обменния курс на тенге и цените на петрола в годините на рецесия и пандемична ситуация**

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

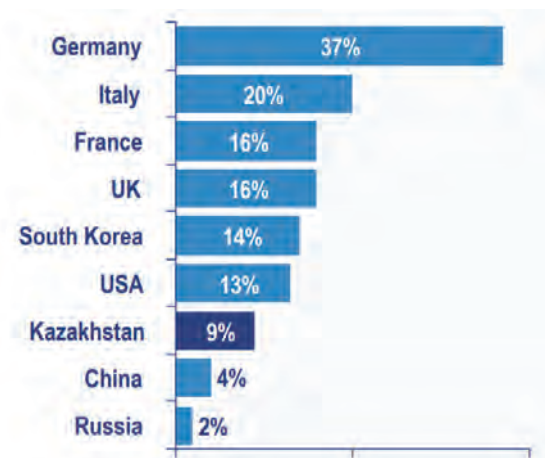

Държавен бюджет

Министерството на финансите на Република Казахстан отчита увеличение на дефицита на държавния бюджет от 1,2 трилиона тенге на 2,4 трилиона тенге, както и увеличение на трансфера от Националния фонд като бюджетни приходи от 2,7 трилиона тенге на 4,77 трилиона тенге. [11]

Диаграма 3.

Сравнителен анализ на държавната подкрепа в резултат на COVID-19 като дял от БВП

Източник: [10, p. 13]

За република Казахстан са отчетени 14 млрд. щатски долара, които включват отсрочено погасяване на заеми, издадени на населението:

- ♦ преференциални заеми и гратисен период за заеми за малък и среден бизнес;
- ♦ освобождаване на някои групи фирми от данък върху имуществото, данък върху земята и данък върху доходите;
- ♦ плащане в брой на самостоятелно заети лица и други хора, загубили работата си поради пандемията;
- ♦ финансиране на пролетно засаждане и снабдяване в земеделската индустрия.

От посоченото до тук могат да се открият следните по-важни изводи:

Първо, Пандемията като инфекциозно заболяване, свързано с КОВИД-19 оказва голямо влияние върху приходите на компаниите в секторите на авиацията, фитнеса, ресторантьорството и нехранителните стоки.

Второ, Тя засяга глобалните вериги за доставка на суровини, услуги и стоки в почти всички ключови сектори на казахстанската икономика.

Трето, Намаляването на размера на заплатите и реструктурирането на обществените поръчки са най-често срещаните инструменти за краткосрочно стабилизиране.

Четвърто, Оптимизирането на разходите за труд по време на пандемията е често срещано за компаниите в авиационния, финансовия и търговския сектор на индустрията.

Пето, Активната държавна подкрепа е единственият начин да се поддържа икономиката на повърхността, т.е. до пред пандемичните нива.

II част

Пандемичното стрес-тестване на финансовата индустрия на Казахстан първоначално се проведе в 14 банки от второ ниво, които участват в процедурата за оценка на качеството на активите (Applied Quantitative Research, AQR): Halyk Bank, Sberbank, Kaspi, Forte, BCC, ATF, Eurasian, Jysan Bank, Bank RBK, Alfa-Bank, Altyn Bank, Nurbank, Home Credit и VTB (Казахстан).

Агенцията на Република Казахстан за регулиране и развитие на финансовия пазар съвместно с Националната банка проведе първата част от стрес-тестовите на банковия сектор.

За първи път във финансовата история на република Казахстан се използват два метода за стрес-тестване едновременно, а именно – „отгоре надолу” и „отдолу нагоре”. Първият подход (англ. „top-down”) изисква използването не само на макроикономическа статистика, но и на микроданни от банкови извлечения, предполага икономическо и математическо моделиране. Когато в ход е вторият подход (англ. „bottom-up”) финансовите регулатори определят сценариите и мащаба на шока, а финансовите институции въз основа на получената информация извършват собствено изчисление на загубите, използвайки вътрешни модели. Продължителността на такова стрес тестване е значително по-дълговеменна.

Националната банка и Органът за финансов надзор правят оценка на балансите на банките като под внимание се отчитат – резкия спад в цените на петрола, продължителната пандемия на коронавируса и спада в заетостта и доходите на населението.

Пандемичните стрес-тестване „отгоре надолу” са насочени към оценка на адекватността на собствения капитал на банките при изключително негативни сценарии за икономическо развитие. По този начин, в рамките на стрес-теста Фин надзор определя осемте големи сектора на икономиката, които имат най-голямо въздействие върху Брутният вътрешен продукт, а именно:

- ✓ петролна и газова промишленост;
- ✓ строителство и операции с недвижими имоти;
- ✓ търговия на едро;
- ✓ металургия и добив;
- ✓ транспорт и логистика;
- ✓ търговия на дребно;
- ✓ агропромишлен комплекс;
- ✓ хранително-вкусова промишленост.

Всяка избрана индустрия е анализирана, направени са изчисления за нея и са изчислени ефектите върху приходите на компаниите. Освен това е оценен ефектът от стреса върху основните рискове на финансовите институции – за бизнес, кредит и пазар. [11]

В резултат на пандемичното стрес-тестване могат да се открият следните няколко извода, а именно:

Първо, Стрес-тестът показва, че всички основни банки в Казахстан остават добре капитализирани. Резултатите от метода „отгоре надолу” отразяват стабилността на банковата система като цяло.

Второ, Адекватността на капиталовия фонд на банките за поемане на допълнителни загуби са свързани с външни шокове.

Трето, За да се изяснят резултатите се извършва и стрес-тестване на банковия сектор по другия метод „отдолу нагоре”. По този начин са установени изискванията националния регулатор за моделите на стрес тестването.

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

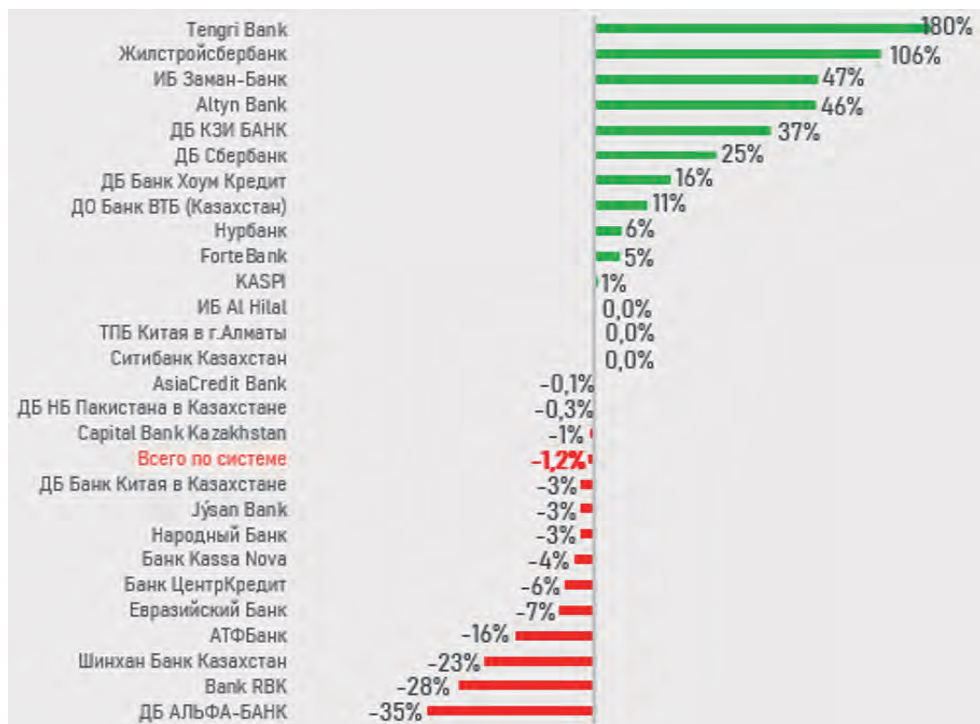
Четвърто, Предвижда се количествена и качествена проверка на резултатите и процесите на банките от второ ниво. Разработени са шаблони и препоръки относно адекватни предположения за тях.

Пето, Въз основа на резултатите от стрес тестовете финансово-кредитните институции ще разработят индивидуални планове за действие при различни сценарии на икономическата криза.

Необходимо е да се подчертае, че през второто тримесечие на 2020 г. икономиката на Казахстан преживя значителен външен шок, причинен от бързото разпространение на пандемията в света, което предизвика криза на търсенето в повечето сектори на световната икономика, провокира глобален срив на борсовите индекси и рязък спад в цените на енергията. За да се противодейства на разрастната инфекция за първи път в съвременната история на Казахстан е въведена строга карантина с извънредно положение, поради което хиляди предприятия бяха принудени временно да преустановят дейността си или да преминат към дистанционен режим на работа. Естествено това се отрази на динамиката на обслужване на поетите заеми. (Виж Диаграма 4)

Диаграма 4.

Динамика на необслужвани заеми (Non-Performing Loans)² сума 90+

² Съотношението на необслужваните заеми към заеми се изчислява чрез добавяне на 90+ дневни закъснели заеми (и все още натрупване) към неточни заеми и след това разделяне на общата сума на общия размер на заемите в портфейла. Един необслужван заем може да се определи като всеки заем, който закъснява с 90+ дни. Виж: Macroprudential Diagnostics No. 3. [13]; Non-Performing Loans (NPL): EZB-Leitfaden für Banken zu notleidenden Krediten. [14]

От диаграмата е видно, че пандемичното стрес-тестване показва поляризация на наблюдавания банковия сектор в следния порядък:

(а) група на положителните величини: KASPI, Forte Bank, Нурбанк, ДО Банк ВТБ (Казахстан), ДБ Банк Хоум Кредит, ДБ Сбербанк, ДБ КЗИ БАНК, Altyn Bank, ИБ Заман-Банк, Жилстройсбербанк и Tengri Bank. Стойностните показатели са в твърде широк диапазон и варира от +1, 5, 6 (KASPI, Forte Bank, Нурбанк) до +106 и +180 % за Жилстройсбербанк и Tengri Bank;

(б) група на отрицателните стойности, която включва ДБ Банк Китай в Казахстан (-1,2%), Jysab Bank, Народный Банк (всички по -3%), Банк Kassa Nova (4%), Банк ЦентрКредит (-6%), Евразийский Банк (7%), АТФБанк (-16%), Шинхан Банк Казахстан (-23%), Банк RBK (-28%) и ДБ АЛЬФА-БАНК = (-35%). Всичко за системата = (-1,2%).

Забележка относно методологията: Разлагането на годишната промяна в коефициента на необслужвани заеми (Non-Performing Loan Ratio, banking term, NPLR) се изчислява като:

$$\begin{aligned}
 NPLR_t - NPLR_{t-1} &= \frac{\Delta(\text{non-performing loans})_t}{\text{total loans}_{t-1}} + \text{total loans contribution}_t \\
 &= \frac{(\text{NPL write-offs})_t}{\text{total loans}_{t-1}} + \left. \vphantom{\frac{(\text{NPL write-offs})_t}{\text{total loans}_{t-1}}} \right\} \text{NPL write-offs contribution} \\
 &\quad + \frac{(\text{NPL reclassification})_t}{\text{total loans}_{t-1}} + \left. \vphantom{\frac{(\text{NPL reclassification})_t}{\text{total loans}_{t-1}}} \right\} \text{NPL reclassification contribution} \\
 &\quad + \text{total loans contribution}_t, \left. \vphantom{\text{total loans contribution}_t} \right\} \text{total loans contribution}
 \end{aligned}$$

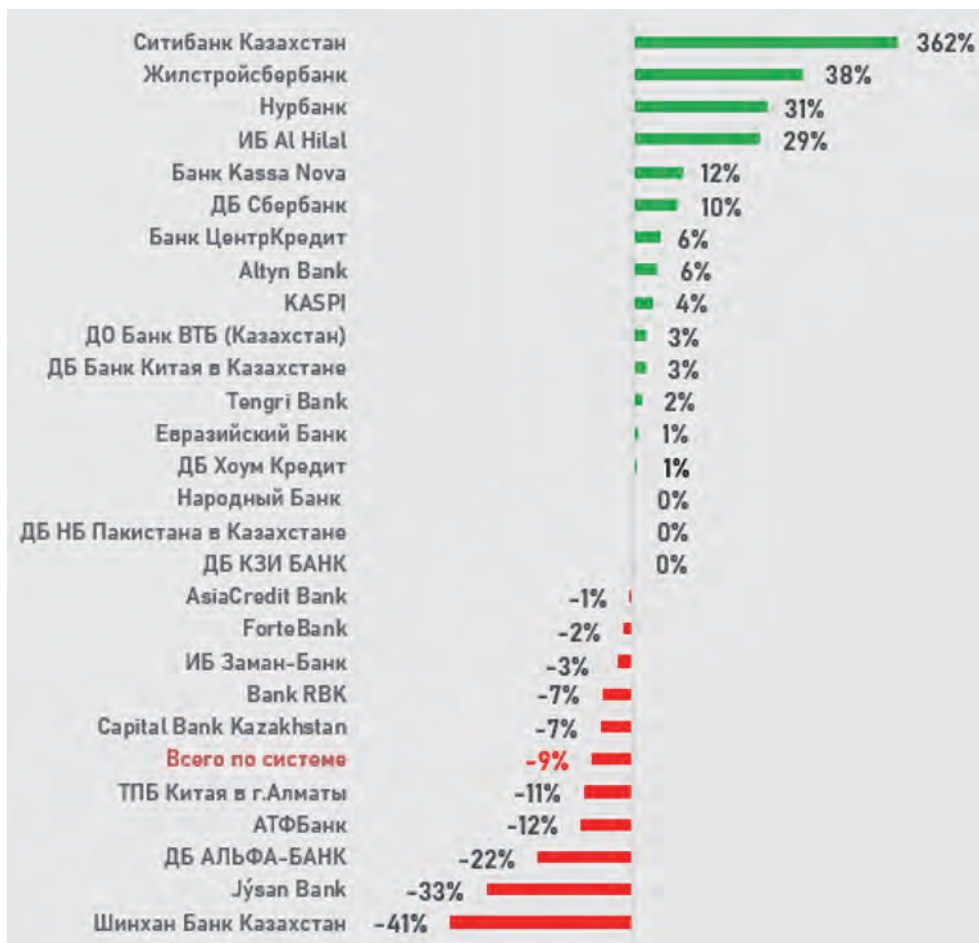
където: (отписвания на NPL)_t показва количеството отписани NPL през година t, а (Прекласификация на NPL)_t показва всички други промени в обема на NPL, настъпили през година t. Вноските за отписване на NPL се изчисляват като се вземе предвид обема на фиксираните общи заеми, т.е. същият като през предходната година, за да се изключи ефектът от промяната в обема на общите заеми, докато приносът на промяната в общите заеми се изчисляват като оставащата сума до записаната промяна в NPLR през година t, която не е включена в двете споменати по-горе вноски [Виж Macroprudential Diagnostics No. 3].

Процесът на макропруденциална диагностика се състои в оценка на макроикономическите и финансовите отношения на развитието, които могат да доведат до нарушаване на съответната устойчива стабилност. В процеса се откриват отделни сигнали, показващи повишено ниво на риск въз основа на калибриране, използвайки статистически методи, регулаторни стандарти или експертни оценки.

Динамиката на провизиите също предлага интересна дислокация, която се изразява във високите положителни стойности на Ситибанк Казахстан (+362%), Жилстройсбербанк (+38%), Нурбанк (+31%), ИБ Al Hilal (+29%) и отрицателни за ДБ АЛЬФА-БАНК (-22%), Jysan Bank (-33%) и Шинхан Банк Казахстан (-41%), при средно за стретираната система = (-9%). Виж следващата Диаграма 5.

**Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА**

Диаграма 5.
Динамика на провизиите

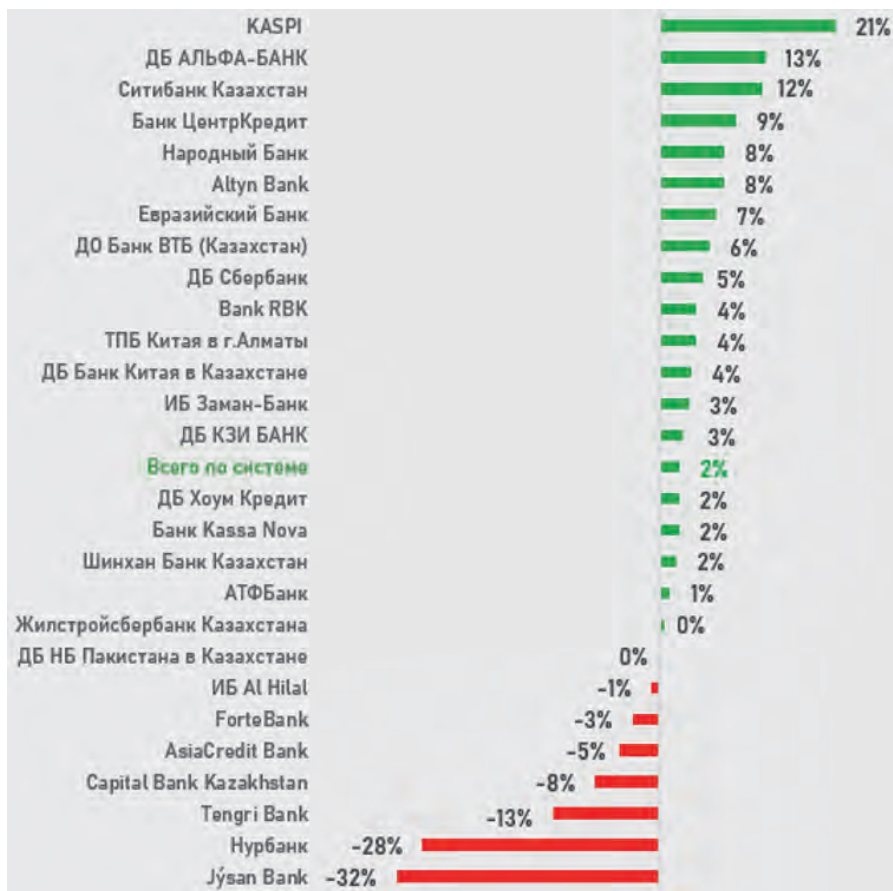

Подобна пандемична стрес-картина се наблюдава при анализиране на данните за динамиката на собствения капитал. Тук групата на положителните стойности е по-голяма, включвайки 18 институции (като се започне от АТФ Банк = 1% и се стигне до КАСПИ = 21%). Диапазонът от стойности е в по-тесни параметри, видими на приложената по-долу Диаграма 6. Критични са параметрите за AsiaCredit Bank, Capital Bank Kazakhstan, Tengri Bank, Нурбанк и Jysan Bank, съответно с параметри както следва: -5%; -8%; -13%м -28% и -32% при средно за стрестестираната система = +2%.

Диаграма 6.

Динамика на собствения капитал

Източник: [12]

Имайки предвид изложеното до сега, можем да отбележим следните обобщаващи изводи от изследването, а именно:

Първи извод

Регулаторните органи на финансовата индустрия на република Казахстан са наясно със сериозността на вероятните последици от пандемията, свързана с различните модификации на разпространението на КОВИД-19. Те разработват редица мерки за подпомагане на деловия климат в републиката. Една от първите стъпки е да се премахнат глобите и санкциите по всички кредитни задължения. Другата важна стъпка е отлагането на данъчните плащания. Освен това на фирмите, които са претърпели загуби, поради пандемията ще се предоставят заеми по-ниска лихвена тарифа или съответна държавна надбавка в определен от закона размер.

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

Втори извод

За първи път в историята на финансовата индустрия на република Казахстан се провеждат едновременно двата познати ни подхода за стрес-тестиране. При подхода „bottom-up” отделните банки извършват анализи на стрес тестове и предават резултатите на централната банка. Този подход служи за създаване на по-точна картина на рисковете за отделна банка, използвайки вътрешни рискови модели. В същото време не успява да генерира сравнима оценка на риска за всички банки, тъй като всяка банка прилага различни модели на риск. Подходът „top-down” налага централната банка да провежда свои собствени стрес тестове, използвайки микроданни за финансови институции като осигурява по-голяма съпоставимост на получените резултати.

Трети извод

Резултатите от проведените пандемични стрес-тестове показват, че преобладаващата част на банките от второ ниво в република Казахстан са добра капитализация и значително ниво на ликвидност. Не се очакват сериозни финансови сътресения в техните системи, което рефлектира върху стабилността на финансовата индустрия. Финансовата индустрия на република Казахстан е изградила значителни капиталови и ликвидни буфери, за да противодейства на въздействието от влошената оперативна среда, причинено от пандемията КОВИД-19 и падащите цени на петрола. Въпреки посоченото, резултатите от двата модела за стрес тестване показват, че някои банки нямат достатъчно капитал за покриване на допълнителни загуби, причинени от икономически спад. Това нагледно е видимо от получените отрицателните стрес-стойности, оцветени в червено от приложените диаграми.

References

- [1] NAVIGATING THE CRISIS. Kazakhstan Economic update. Summer 2020. World bank Group; Финансовая отчетность в условиях пандемии COVID-19. Available from: <https://cdb.kz/sistema/biblioteka-bukhgaltera/articles/finansovaya-otchetnost-v-usloviyakh-pandemii-covid-19/> [Accessed 3th July 2021]
- [2] Обзор финансового сектора Республики Казахстан. (2020) Агентство Республики Казахстан по регулированию и развитию финансового рынка. Алматы, Казахстан
- [3] Как пандемия повлияла на банковский сектор Казахстана? <https://liter.kz/68541-2/> [Accessed 3th July 2021]
- [4] Инфляционные ожидания – что ждет Казахстан? Available from: <https://inbusiness.kz/ru/news/inflyacionnye-ozhdaniya-chto-zhdet-kazahstan> [Accessed 4th July 2021]
- [5] Как пандемия ударила по туристической отрасли Казахстана? Available from: <https://kursiv.kz/news/obshchestvo/2020-03/kak-pandemiya-udarila-po-turisticheskoy-otrasli-kazahstana> [Accessed 4th July 2021]
- [6] О влиянии пандемии на экономику Казахстана рассказали в Нацбанке. Available from: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31720304#pos=26;-52 [Accessed 5th July 2021]

- [7] Национального Банка РК. Available from: www.nationalbank.kz [Accessed 5th July 2021]; Gizitdinov, N. and T. Clark. Kazakh Weak Tenge Champion Challenges Central Bank to Open Up. Available from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-10-02/kazakh-weak-tenge-champion-challenges-central-bank-to-open-up> [Accessed 8th July 2021]
- [8] GLOBAL VALUE CHAIN DEVELOPMENT REPORT 2019. TECHNOLOGICAL INNOVATION, SUPPLY CHAIN TRADE, AND WORKERS IN A GLOBALIZED WORLD. 2019 World Trade Organization. Switzerland. print ISBN 978-92-870-4967-4; web ISBN 978-92-870-4968-1
- [9] Dimov, S. Hr. and author team. (2021) PROBLEMS AND PROSPECTS OF A NEW PARADIGM IN RUSSIAN INDUSTRY AND WORLD ECONOMY. Libra Scorp Publishing House. Bulgaria. ISBN 978-954-471-738-4 (printed book), ISBN 978-954-471-739-1 (e-book)
- [10] Impact of COVID-19 on the key economic sectors of Kazakhstan. Opinion of market players. (2020) KPMG Tax and Advisory LLC. May 2020
- [11] Банки Казахстана успешно прошли коронавирусный стресс-тест. Available from: <https://inbusiness.kz/ru/news/banki-kazahstana-uspeshno-proshli-koronavirusnyj-stress-test> [Accessed 6th July 2021]
- [12] Банки Казахстана успешно прошли коронавирусный стресс-тест. Available from: <https://inbusiness.kz/ru/news/banki-kazahstana-uspeshno-proshli-koronavirusnyj-stress-test> [Accessed 7th July 2021]
- [13] Macroprudential Diagnostics No. 3. Available from: https://www.hnb.hr/en/analyses-and-publications/regular-publications/macroprudential-diagnostics/html/-/asset_publisher/TzItcwy964pu/content/makroprudencijalna-dijagnostika-br-3 [Accessed 8th July 2021]
- [14] Non-Performing Loans (NPL): EZB-Leitfaden für Banken zu notleidenden Krediten. Available from: <https://www2.deloitte.com/de/de/pages/financial-services/articles/non-performing-loans.html> [Accessed 8th July 2021]